

Таким образом, в работах виднейшего теоретика марксизма Плеханова вопрос о свободе и о свободе воли свёлся к их отождествлению с необходимостью. Позиция детерминиста вела к пониманию свободы воли лишь как простого следствия этой необходимости. Дело человека – познать необходимость, свобода растворялась в познании необходимости. Самой «воли», «хотения» и не было как чего-то самодовлеющего.

Список литературы

1. Плеханов Г. В. Избранные философские произведения в 5 томах. М.: Госуд. Изд-во полит. литературы, 1956. Т.1. 848 с.
2. Плеханов Г. В. Избранные философские произведения в 5 томах. М.: Госуд. Изд-во полит. литературы, 1956. Т.2. 824 с.
3. Плеханов Г. В. Избранные философские произведения в 5 томах. М.: Госуд. Изд-во полит. литературы, 1958. Т.5. 904 с.
4. Левицкий С. А. Трагедия свободы. М.: Канон, 1995. 512 с.

УДК 321.74:316.624.2

Матета О. А., к.п.н., доцент

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Кременчук, Україна

ЕТНОКУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

З початку ХХ ст. світ зазнав радикальних політичних, економічних, соціокультурних змін, зміст і наслідки яких виражає термін «глобалізація». У найширшому значенні глобалізацію розуміють як об'єктивний соціокультурний процес, що призводить до безпрецедентного зв'язку і взаємозалежності регіональних культур, національних економік, політичних і соціальних систем, навколишнього середовища. «У цьому світі локальні культури і ідентичності втрачають своє коріння і замінюються символами товарного світу, взятими з рекламного і іміджевого дизайну мультинаціональних концернів. Буття стає дизайном – причому суцільно» [1, с. 82]. Так зазначав У. Бек, описуючи процес культурної глобалізації. З одного боку, світ «спрощується», так як увесь спектр можливих реакцій людини починає зводитися до певного набору символів універсальної культури, з іншого боку, універсалізація в розумінні уніфікації стилів життя, символів культури і транснаціональних норм поведінки сприяє викривленню особливого, самобутнього, специфічного. Якщо дослухатися до даної позиції, то можна припустити, що людина, живучи в такому світі, за визначенням стає маргіналом, засвоюючи зразки різних локальних культур, не зупиняючись на якійсь із них конкретно.

Проте глобалізація не заперечує різноманітності суспільств і культур. Зростання соціокультурних змін, що мають інтеграційну, уніфікуючу домінанту, супроводжується процесами диференціації, які саме й підтримують етнокультурне розмаїття світу. У ситуації глобалізації співіснують одночасно

процеси уніфікації та гострої боротьби за збереження етнокультурної та національної самобутності.

Метою наших тез є аналіз змін, що відбуваються у етнокультурній ідентичності під впливом глобалізації, а також їх наслідки для українського соціуму.

У контексті глобальних змін особливо загострюється проблема етнокультурної ідентичності. За умов розмивання культурних цінностей, розриву соціальних зв'язків, зникнення професійної ідентичності, людина все ж потребує певної системи координат, вона не може жити у «вільному падінні» [2, с. 9].

Надійною групою підтримки за цих умов для людини стає етнос. Людині завжди необхідно відчувати себе частиною «ми» і саме етнокультурна ідентичність внаслідок сталості етнічної спільноти стає для особистості чи не найактуальнішою під час глобальних трансформацій. З усвідомленням своєї етнічної належності люди пов'язують пошуки виходу із становища соціальної безпорадності, прагнуть знайти психологічну безпеку і стабільність, відчути себе частиною спільноти з привабливими ознаками.

Етнічне відродження як одна з основних особливостей розвитку людства другої половини ХХ ст. викликає неабиякий інтерес у західних науковців. Процес зростання етнічної ідентичності в багатьох країнах навіть дістав назву етнічного парадокса сучасності, що виступає зворотним боком глобальних процесів наростаючої уніфікації духовної і матеріальної культури.

Однак наслідком спалаху етнічної самосвідомості в умовах глобалізації, на думку російської дослідниці О. Астаф'євої – є розмивання етнокультурної ідентичності, ускладнення етнічної ідентифікаційної моделі та етнокультурна маргінальність. Причому, дві останні моделі визнаються найпоширенішими ідентифікаційними моделями [3]. Саме маргіналізація стає одним із проявів реструктуризації свідомості на особистісному та груповому рівнях за умов нестабільного суспільства.

Під етнокультурною маргінальністю розуміють перебування особистості одночасно у двох або більше етнокультурних вимірах. Відповідно, етнічний маргінал — це певний соціальний тип внутрішньо нецілісної особи, що стоїть на межі двох чи більше етнокультурних світів і не є органічно інтегрованою в жодний з них, а отже, перебуває в проміжному стані в системі етнічних відносин.

Змістовне усвідомлення категорії «етнокультурна ідентичність» в Україні розпочалося лише з 90-х років ХХ ст., після розпаду СРСР. Довгий час маючи колоніальне чи напівколоніальне становище, частина населення України перестала асоціювати себе з власним етносом, нацією, державою. У період різноімперської належності українці постійно зазнавали полонізації, мадяризації, румунізації, русифікації та інших національно-культурних геноцидів. В СРСР, куди не за своєю волею потрапили українці, на перше місце в національній політиці ставили форсоване формування так званого «єдиного радянського народу» на російській традиційній основі при розмиванні єдності не лише населення союзної республіки, а й титульного етносу.

Цілеспрямоване перемішування населення призвело до посилення етнічних відмінностей між регіонами і навіть між містом і селом. Якщо в селах зберігалася мова автохтонного населення, то в містах нав'язували російську мову.

Наслідком цих процесів стало таке негативне явище як амбівалентна національна ідентичність. Так представник Лондонської школи славістики і східно-європейських студій А. Вільсон висловлює думку: «не дивлячись на здобуття незалежності в 1991 р., Україна залишається аморфним суспільством із слабким почуттям національної ідентичності». Основною причиною цього А. Вільсон бачить багаточисельні проекти ідентичності і неправдивість будівництва цих проектів у минулому. Найбільш важливою відмінною рисою України англійський аналітик вважає реально існуючу серединну основу (middle ground) між українською і російською ідентичностями, яка виявляє великий спротив логіці державності, що консолідується [4, р. 31].

Цікаві дані були одержані під час дослідження, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології в грудні 1997 р. Серед опитаних громадян України лише 56% віднесли себе до українців, росіянами назвали себе 11%, а 26% відповіли, що вони одночасно належать до українського та російського етносів. Такий стан громадян, на думку автора, характеризується поняттям етнокультурної маргінальності.

До особливостей етнокультурної маргінальності в Україні можна віднести:

1. Значне зростання проявів маргіналізму серед усіх етносів, які мешкають в Україні, що обумовлено системною трансформацією суспільства.
2. Поглиблення маргінальних тенденцій у зв'язку з активізацією міграційних процесів.
3. Рубіжний характер України (між Заходом і Сходом) породжує її особливий етнокультурний статус як маргінальної держави, яка ще не відірвалася від Сходу, але й не примкнула до Заходу.
4. Наявність в Україні двох основних мов – української та російської – з питання культурно-інформаційного перетворилося на політичне.
5. Відсутність загальнонаціональної державної еліти, яка змогла б консолідувати суспільство.
6. Відсутність виробленої стратегії національних інтересів, що негативно впливає на визначення національної ідентичності [5, с. 151].

Таким чином, зміни, які відбуваються у процесі етнокультурної ідентифікації на сучасному етапі, викликані глобалізацією. З одного боку світ спрощується, так як увесь спектр можливих реакцій людини починає зводитися до певного набору символів універсальної культури, з іншого боку, універсалізація в розумінні уніфікації стилів життя, символів культури і транснаціональних норм поведінки сприяє викривленню особливого, самобутнього, специфічного. Людина, живучи в такому світі, за визначенням стає маргіналом, засвоюючи зразки різних локальних культур, не зупиняючись на якійсь із них конкретно.

Українська етнонаціональна модель також зазнає певних етнокультурних змін, які необхідно враховувати, визначаючи як позитивні, так і негативні аспекти цього процесу у подальших дослідженнях.

Список літератури

1. Бек У. Что такое глобализация?: Пер. с нем. М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
2. Торопова Е. Феномен маргинальной этничности в антропологии Великобритании и США. *Этнографическое обозрение*, 1999. № 2. С. 7–15.
3. Астафьева О. Многообразие моделей этнокультурной идентичности в современном информационно-коммуникативном пространстве. URL: <http://www.rsl.ru/rumchten/docland/1452004821.doc>.
4. Wilson A. Elements of a Theory of Ukrainian Ethno-National Identities. *Nations and Nationalism*, 2002. Vol. 1. P. 31-54.
5. Матета О. А. Політична та етнокультурна маргінальність у трансформаційних процесах пострадянської України : дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2007. 240 с.

УДК 37.013.2

Петченко М. В., к.е.н.

Довбиш Н. Є., фахівець,

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Кременчук, Україна

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА: ВИДИ, ПРИЧИНИ, ЗАПОБІГАННЯ

Під впливом інтеграційних та глобалізаційних процесів відбуваються трансформаційні процеси у всіх сферах життєдіяльності суспільства та країни вцілому. Такий динамічний процес має як позитивні так і негативні наслідки.

Розглянемо одну із глобальних проблем сучасності, що стосується різних вікових категорій, національностей, країн - булінг. Згідно даних ЮНІСЕФ Україна знаходиться в першій десятці країн Європи за рівнем прогресу булінгу серед вікової категорії від 11-15 років, а саме - 67% українських дітей були жертвами, кривдниками або свідками булінгу [1]. Це підтверджує той факт, що булінг є соціально-педагогічною та психологічною проблемою сучасності, якій притаманні глобальність та масовість.

В процесі проведеного дослідження встановлено, що зазначена проблематика набула свого розвитку в наукових дослідженнях учених із введенням терміну «булінг» в Скандинавії, ще на початку 70-х років ХХ ст..

У перекладі з англійської мови булінг (bullying) означає цькування, залякування, третирування.

Наприкінці 2018 р. в Україні створена нормативно-правова платформа щодо попередження і протидії булінгу, а саме: Закон України «Про внесення